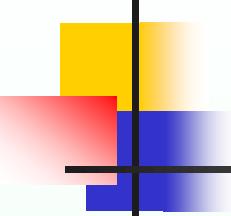

کاربرد گراند تئوری در پژوهش‌های علوم انسانی

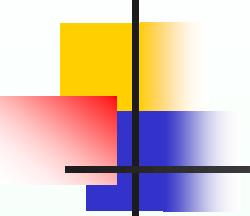
دکتر یزدان منصوریان
عضو هیئت علمی دانشگاه تربیت معلم تهران

انجمن روانشناسی ایران، مهر ماه ۱۳۸۶

سرفصل مطالب

- نگاهی به روش‌های پژوهش کیفی و تفاوت‌های آنها با روش‌های کمّی
- مقایسه فرایند انجام پژوهش‌های کیفی با پژوهش‌های کمّی
- معرفی روش گراند دئوری (Grounded Theory)
- مراحل اجرا و چگونگی به کار گیری گراند دئوری
- کاربرد گراند دئوری در علوم اجتماعی و علوم رفتاری
- شیوه‌های سنجش روایی و پایایی در گراند دئوری

برخی از روش‌های کیفی:

Phenomenology

Action Research

Ethnography

Case Study (مورد پژوهی)

Delphi Method

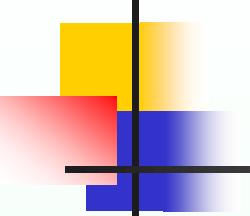
Sense Making Method

Grounded Theory

- پدیدارشناسی
- اقدام پژوهی
- قوم نگاری
- بررسی موردی (مورد پژوهی)
- روش دلфи
- روش معنا بخشی
- گرند تئوری

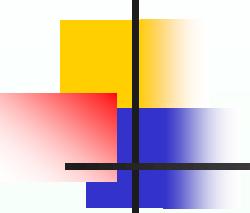
مبانی فلسفی پژوهش‌های کمّی و تفاوتهاي آن با پژوهش‌های کيفي

- پژوهش کمّی مبتنی بر تجربه گرایی و جزء نگری است اما پژوهش کيفی مبتنی بر طبيعت گرایی و کل نگری است.
- پژوهش کمّی اغلب قياسي و پژوهش کيفی معمولاً استقرارايی است.
- پژوهش کمّي به "چقدر" و "چه وقت" و پژوهش کيفي به "چرا" و "چگونه" مي پردازد.

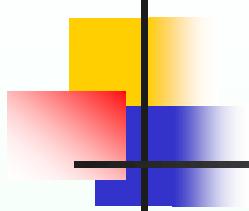
روشهای کمی و کیفی: متعارض یا مکمل؟

- این دو رویکرد معمولاً مکمل هم هستند.
- پژوهش کیفی به پرسشها یی پاسخ می دهد که امکان پاسخ آن در پژوهش کمی نیست.
- پژوهش کیفی در سطحی محدودتر ولی با عمقی بیشتر به موضوع پژوهش می پردازد.
- پژوهش کمی امکان تعمیم یافته های پژوهش کیفی را در سطحی وسیعتر فراهم می کند.

تعریف و ویژگیهای گراند دئوری

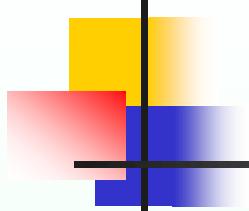
- روش پژوهشی معمولاً استقرایی (Inductive) و اکتشافی (Exploratory) که پژوهشگر در آن بجای آزمودن تئوریهای موجود خود به تدوین یک تئوری می‌پردازد.
- این تئوری به شکل منظم و بر اساس داده‌های کیفی و واقعی شکل می‌گیرد.
- برای موقعیتی مناسب است که دانش ما در مورد آن محدود است و تئوری قابل اعتماد در آن موجود نیست که بتوان بر اساس آن فرضیه‌ای برای آزمون تدوین کرد.

گرند تئوری از نگاه پدید آورندگان آن

”... کشف تئوری در پژوهش‌های علوم اجتماعی بر اساس گردآوری نظام مند داده‌ها... برای رسیدن به مرحله‌ای از شناخت از موضوع مورد مطالعه که ما را قادر می‌سازد نظریه‌ای را که بر اساس داده‌های واقعی ساخته‌ایم ... با نظریه‌های موجود مقایسه کنیم.“

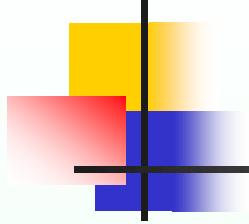
(Glazer & Strauss, 1967)

تعریفی دیگر از گراند تئوری

... روش پژوهش برای تولید تئوری ای که بر اساس گردآوری و تحلیل نظام مند داده ها بنیان نهاده شده است. گراند تئوری در طول تحقیق رشد می کند و از رهگذر تعامل مستمر بین گردآوری و تحلیل داده ها حاصل می شود“
(Strauss & Corbin, 1994: 273)

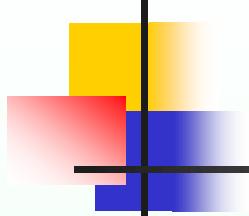

تعريف گراند تئوری بر اساس یک تجربه

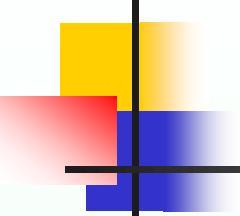
■ "... فرایند ساخت یک نظریه مدون از طریق گردآوری سازمان یافته داده و تحلیل استقرایی داده ها برای پاسخگویی به پرسش های نوین آن دسته از پژوهش های کیفی که قادر مبانی نظری کافی در زمینه موضوع مورد مطالعه هستند".

(منصوریان، 1386)

مراحل اجرای پژوهش در گراند تئوری

- تدوین پرسش‌های پژوهش
- گردآوری داده‌ها
- کدگذاری داده‌ها در سه مرحله:
  - کدگذاری باز
  - کدگذاری محوری
  - کدگذاری انتخابی
- یادداشت برداری (ثبت اندیشه‌ها و تفسیر خود از داده‌ها)
- نگارش و تدوین تئوری

Coding

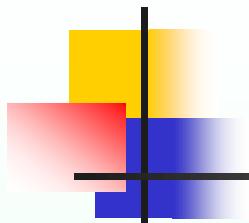
کد گذاری چیست؟

- تعریف: اختصاص نزدیکترین مفهوم به کوچکترین جزء با معنی هر بخش از داده های گردآوری شده.
- به طور کلی هر مفهوم دارای ابعاد است و هر بعد نیز دارای طیف است.
- هنر گراندد تئوریست این است که خود مفاهیم تازه کشف و آنها را تعریف کند، نه آنکه فقط بین داده های خود و مفاهیم از پیش موجود پیوند برقرار کند.

کد گذاری باز

- پژوهشگر باید بارها و بارها داده گردآوری شده را مرور کرده و از زوایای گوناگون به آن توجه کند.
- در این مرحله پژوهشگر با مرور مجموعه داده های گردآوری شده تلاش می کند که مفاهیم مستتردر آن را بازشناسد.
- این مرحله باز نامیده می شود چرا که پژوهشگر بدون هیچ محدودیتی به نامگذاری مفاهیم می پردازد.

Open Coding

ادامه کد گذاری باز

- در کد گذاری باز پژوهشگر با ذهنی باز به نامگذاری مفاهیم می پردازد و محدودیتی برای تعداد کدها قائل نمی شود.
- هدف از کد گذاری باز تجزیه مجموعه داده گردآوری شده به کوچکترین اجزاء مفهومی ممکن است.

کد گذاری محوری

Axial Coding

- در کد گذاری محوری فرایند اختصاص کد به مفاهیم موجود در داده از حالت باز خارج می شود و شکلی گزیده به خود می گیرد.
- پس از انجام کد گذاری باز پژوهشگر می تواند محورهای اصلی در مجموعه داده ها را مشخص کند و مرحله بعد کد گذاری را حول این محورها انجام دهد.

کد گذاری انتخابی

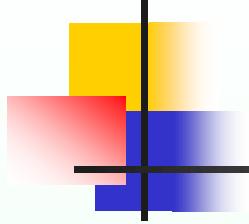
Selective Coding

- در کد گذاری انتخابی پژوهشگر با توجه به کدها و مفاهیم شناسایی شده در دو مرحله قبل به استحکام بیشتر فرایند کد گذاری می‌پردازد.
- کد گذاری تنها در صورتی موفق است که با تعامل مستمر با مجموعه داده‌ها همراه باشد.
- گلیزر بجای سه مرحله کد گذاری به دو مرحله زیر معتقد است:
  - Substantive Coding
  - Theoretical Coding

یادداشت برداری

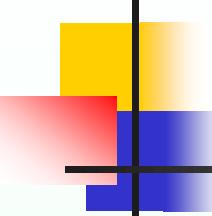
Memo Writing

- پژوهشگر همزمان با گردآوری داده ها پیوسته به ثبت اندیشه ها و تفسیر خود از تعامل با داده می پردازد.
- باید فیشهای تهیه شده دارای تاریخ و عنوان مشخص باشند تا پژوهشگر در مقابل انبوهی از فیشها دچار سر درگمی نشود.
- یادداشتها نقش مهمی در پیشرفت پژوهش دارند و تجربه به من نشان داده است که استمرار در تهیه این یادداشتها نقش بسزایی در موفقیت پژوهش دارند.

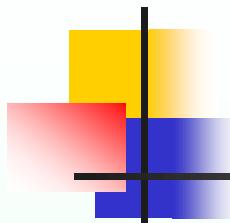
نگارش و تدوین تئوری

- در این مرحله تصویر پژوهش برای پژوهشگر از همیشه روشنتر است.
- آخرین وظیفه گراندد تئوریست این است که آنچه را از این تصویر می بیند برای دیگران به تصویر کشد.
- به کمک تئوری ساخته شده می توان فرضیه هایی تدوین کرد که پژوهشهای بعدی به آزمون آنها بپردازند.
- گراندد تئوری نه برای آزمون فرضیه که روشی برای تولید آن است.

پنج ویژگی مورد انتظار از نظریه هایی که به شیوه گراند تئوری تولید می شوند

- پژوهشگر را قادر به توضیح و تشریح موضوع مورد مطالعه سازد و امکان پیشگویی در مورد رخدادهای ممکن در زمینه مورد تحقیق را فراهم کند.
- در پیشرفت مبانی نظری موضوع مورد مطالعه موثر باشد و در آن مشارکت کند.
- علاوه بر مبانی نظری در زمینه های عملی موضوع مورد مطالعه نیز کاربرد داشته باشد.

ادامه پنج ویژگی ...

- رویکرد تازه‌ای برای نگرش به موضوع مورد مطالعه فراهم آورده و پژوهشگر را به مرحله‌ای از شناخت نسبت به داده برساند که بتواند به داده خام گردآوری شده معنا و مفهوم ببخشد.
- شیوه‌ای نوین برای هدایت پژوهش‌های آتی در زمینه موضوع مورد مطالعه فراهم آورد.

- منصوریان، یزدان. (1386). "گراند تئوری: نظریه سازی استقرایی بر اساس داده های واقعی". فصلنامه پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت. در دست چاپ.
- Allan, G. (2003), "A critique of using grounded theory as a research method", Electronic Journal of Business Research Methods, Vol. 2 No. 1, pp. 1-10.
- Glaser, B. (1998), Doing Grounded Theory: Issues and Discussion, Sociology Press, Mill Valley, CA.
- Glaser, B. and Strauss, A. (1967), "The Discovery of the Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research", Aldine de Gruyter, New York.
- Mansourian, Y. (2006). "Adoption of Grounded Theory in LIS research". New Library World, Vol. 107 No. 9/10, pp. 386-402.